

ՓՈԽԱՆ ԽՄԲԵԳՐԱԿԱՆԻ

ԿՐՕՆԱԿԱՆ ԻՏԵԱԼՆ Է ՍԶԳԻ ՄԸ ԿԵԱՆՔԻՆ ԲԱՐԳԱԻԱՃՈՒՄԻՆ ՄԵԾԱԳՈՅՆ ՍԶԴԱԿԸ

«Ո՞ր տաք է Սիոնե զփրկութիւն Իսրայէլի, ի դարձուցանել Տեառն
զգետութիւն ժողովրդեան իւրոյ» (Սաղմոս ԺԳ. 11):

Սաղմոսին այս խօսքը մեկնիչներու կողմէ երկու կերպով հասկցաւած է. ոմանք զայն նկատած են մէկ կտորը փառաբանական օրհներգի մը, յօրինուած՝ Դաւիթի օրով կամ իրմէ նոյնիսկ, և իր տաւրիղին վրայ նուագուած, ի պատիւ իր նուիրագործած Սիոնին. իսկ ուրիշներ զայն կը համարին կարօտի հառաչանք մը՝ Բաբելոնի գերեալներէն՝ ուղղուած դէպի Երուսաղէմի Սիոնը, որ, իբրեւ մարմնացումը իրենց կրօնական և ազգային իտէալին, ինչպէս աստղ բեւեռի՝ իրեն կը քաշէր անոնց նայուածքը, իրենց տարաշխարհիկ կեանքի ալեկոծումներուն միջոցին:

Վերջին բառերը՝ «Ի դարձուցանել Տեառն զգերութիւն ժողովրդեան իւրոյ», միտքը արդարև կը տանին դէպի երկրորդ մեկնութիւնը, խորհիլ տալով ողբական այն ելիերեքներուն, որոնցմով Եբրայեցի հազներդականներ կը ջանային սփոփել նժդեհութեան մէջ ազնկիզուող իրենց ազգակիցները հայրենիքին և անոր սրբութիւններուն յուշքով: Բայց որովհետեւ Սաղմոսարանին մէջ երկու անգամ գրուած է այս խօսքը պարունակող Սաղմոսը, նախ ԺԳ. և յետոյ ԾԳ. զլուխին մէջ և գրեթէ ճիշդ միեւնոյն բառերով, միայն մէկուն մէջ Ելոհիմ ու միւսին մէջ Ենովա անուններով արտայայտելով Աստուծոյ զաղափարը, կարելի է ընդունիլ որ իսկապէս հին բանաստեղծութիւն մը եղած լինի ան, թէ՛ ցրնծութեան առիթներով երգուած՝ փառքի օրերուն, և թէ արտամութեան ժամերու մէջ՝ առ չուրա Բաբելոնի:

Ամէն պարագայի մէջ, սա է սակայն ամենէն ճշմարիտ և այս պահու գմբդ ամենէն աւելի շահագրգռող կէտը թէ Աստուծոյ ժողովուրդին ըմբռնումին մէջ, այդ անունը՝ Սիոն՝ երկար դարերէ ի վեր հոմանիշը դարձած աստուածային սիրոյ և զօրութեան, անոնց հաւատքին խանդավառութեանը առջև կը ներկայանար իբրև անձնաւորումը Ենովայի զորովին և խնամակալ հովանաւորութեանը՝ նկատմամբ իր ժողովուրդին:

Պաղեստինի և նոյնիսկ Երուսաղէմի շրջակայից մէջ իրենց երեւոյթովը շատ աւելի աչքառու լեռներու կարգին, Սիոնը, այդ փոքրիկ բարձունքը, ընտրուած էր կարծես Աստուծմէ, ճիշդ՝ ինչպէս կը նկատէ իր խորքին մէջ կրօնազգած մատենագիր մը՝ իր փոքրիկութեանը համար նոյնիսկ. վասնզի Տէրը, որ ամենակալ է և ամենազօր, կը սիրէր փոքրերը և տկարները, անոնք որ

խորհրտանք չեն պարզեր իրեն դէմ. չէ՞ որ ինքն իսկ ըսեր էր Եսայիի բերնով. «Յո՞ւ բնակեցայց, եթէ ոչ ի հեգս և ի խոնարհս»:

Այսպէս կամ այնպէս, երբ Վկայութեան Խորանը, Իսրայէլացւոց հաւատքին սրբութիւնները տաղաւարող այդ շարժական յարկը, և Ուխտին Տապանակը՝ որուն մէջ կը պահուէին Օրէնքին տախտակները, ծաղկած զաւազանը, մասնաւորապէս սափորը և ոսկի բաւրմուռը, ամէնքն ի միասին՝ յոյսին մուրհակները դէպի իր կոչումին իրականացումը ընթացող ժողովրդի մը, երբ, կ'ըսեմ, այդ երկուքը՝ Խորանն ու Տապանակը՝ անապատի տաժանճներէն, Փառանի լեռնաշղթաներէն, Սինայի կայծակներէն, Բասանի մութ կայնեհատաններէն, Յորդանանի վիմատարած ալիքներէն, Գաղզաղայի հանգիստէն, Սելովի դադարէն, Էմաուսի արկածներէն և Կարիաթարի մի քսանամեայ օթեւանումէն ետքը, Դաւիթի հանճարէն և քաջութենէն երկնուած ազգային վերածնութեան օրերուն, փոխադրուեցան արքունի պալատին դրացութեանը մէջ՝ այդ բարձունքին վրայ, այն օրէն Սիոն ժողովուրդին գիտակցութեանը մէջ կը փոխարկուէր անբաղկատելի նուիրականութեամբ վեհացած սրբավայրի մը, որուն մէջ Տէրը կը բնակէր. մինչև այն ատեն անոնց տեսած բազմաթիւն ու դարձերը մոռցնող աստուածային տուն մը, որ այնուհետև, փառքի և վիշտի, յաշտութեանց և ձախողութեան ու պատմական օրերուն ազգային խղճմանքին առջև պիտի պատկերանար իբրև որչափ ազգային՝ նոյնքան և կրօնական յիշատակարան մը, խորհրդանշան մը, յաւիտեական ալբիւր օրհնութեան, սրբութեան և զօրութեան:

Սաղմունն ու մարգարէութիւնները, Իսրայէլի կրօնական հոգւոյն և ցեղային խղճմանքին ամենէն հարազատ այդ արտայայտութիւնները, այդ զգացումն ու ըմբռնումն է որ կը ներկայացնեն զսնազան եղանակներով, այդ բարձունքին վրայ ցուցնելով մերթ աստուածային զօրութեան, փրկութեան և հովանաւորութեան սրբարան մը («Հանգաւ Տէր ընդ Սիոն», «Ո՞ւ տացէ ի Սիոնէ գիրկութիւն», «Առաքեսցէ քեզ Տէր օգնութիւն ի Սիոնէ»), մերթ օրէնքի և արդարութեան պատգամատելի մը («Լցաւ Սիոն իրաւամբք և արդարութեամբ», «Մերժեցան ի Սիոնէ անօրէնք», «Օրէնք ի Սիոնէ ելցեն»), մերթ խաղաղութեան և սուրբ կեանքի ապաստանավայր մը («Ի Սիոն դիմեալ ապրեսցուք», «Փախիցուք ի Սիոն», «Եկեսցուք ի Սիոն առ Տէր Աստուած Իսրայէլի», «Երանի՜ որ ունիցի զաւակ ի Սիոն»): Սիոն՝ հաւատքի անառիկ ամրոց, որուն պատմական և զաղափարական նուիրականութեան մասին որևէ ուրացում ի սպառ անհանդուրժելի պիտի զտնէր հանրային գիտակցութիւնը («Վասն Սիոնի ոչ չուցից»):

Նոյն այդ զգացումն ու ըմբռնումը չէ՞ միթէ որ մինչև այսօր տակաւին կ'ոգնուէր այդ ժողովուրդը, այդ միակ բառին՝ այդ պզտիկ անունին մէջ խտացնելով իր ամբողջ սիրտն ու միտքը, իր գերազոյն իտէալը, իր անցեալին յուշը և ապագային ձգտումը բովանդակապէս:

Ինչ որ հինն Իսրայէլ այդքան սրտաթուլեղ խանդավառութեամբ կը զգար ու կը զգայ տակաւին նկատմամբ իր կրօնական և ազգային մտաւիպարին, կարելի է ըսել թէ ամէն ժողովուրդ, եթէ ոչ արտաքին նոյն ձեւականութիւններով բոլորովին՝ բայց ներքնապէս և համանման խորքով մը կը զգայ և զգացած է յա-

ճախ իր գոյությունն ամենէն բախտորոշ վայրկեաններուն մանաւանդ՝ վերաբերում մար նոյնպիսի իտէլի մը :

Քրիստոնէութիւնը, որ, հակառակ իր քարոզած համամարդկային բարոյականութեան սկզբունքներուն, իւրաքանչիւր ազգի մէջ աւելի պայծառացուցած է իր ազգային ինքնութեան գիտակցութիւնը, միւս կողմէ աւելի խորացուցած ու մշակած է այդպիսի մտատիպարի մը սէրը ժողովուրդներու մէջ : Եւ սակայն Աւետարանի հաւատքը պաշտող ազգերուն համար թէեւ էապէս ուրոյն զգացումներ են կրօնքը և ազգութիւնը, բայց իրականին մէջ այնքան հաշտ են անոնք միմեանց հետ և այնքան դաշն միմեանց նկատմամբ որ զսգցես կը միանան իրարու հետ իբրեւ միաւորեալ միութեան մը մէջ :

Եթէ այս տեսութիւնը ինչ ինչ կողմերով դեռ տարակուսելի կը թուի շատերու և նոյնիսկ մեզի, անիկա անվիճելի է սակայն այն ազգին, այն ժողովուրդին, այն ցեղային միութեան համար որ մենք ենք :

Ի զուր չէ արդարև որ Հայը շատ կանուխ ժամանակներէ, քրիստոնէական գրականութեան լոյսին տակ իր ազգային գիտակցութիւնը կազմուելէն ի վեր, և հետզհետէ աւելի ևս, ինքզինքը կոչած է Նոր Իսրայէլ : այսինքն խորհած է թէ այն հոգեկան և ցեղային առանձնաշնորհութիւնները զորոս ան սովոր էր ինքզինքին վերագրել՝ իրենն ալ եղած են մեծ չափով, ու ինքն ալ իրաւունք զգացած է ինքզինքը իր կարգին համարելու ժողովուրդ մը՝ արժանի երկնային բացառիկ հոգածութեան, ժողովուրդ մը որ՝ սկիզբէն աչի իր կոչումին՝ իր մէջ ոյժը կը զլայ և կը շինէ՝ իր սգոյնով ու այդ կոչումը, ի գին ամենէն անկող դժուարութեանց տիրանալու համար իր ճակատագրին, որուն բարոյութեան մասին միշտ ալ բարձր եղած է իր համոզումը : Ասոր համար է որ Հին Կտակարանի պատմագրական էջերէն շատերուն մէջ կարծած է ան յաճախ իր կեանքը կարդալ, մարգարէական եղատգներուն մէջ իր ապագային նախազգեսութիւնները լսել, ու բարոյական և քառասուրբական գիրքերուն մէջ կանգ առած է յաճախ սկզբունքներու առջև, որոնք կարծես՝ ուղղակի հոգիին կը խօսին : Իսկ Սաղմոսը, Եբրայական ազգի այդ աստուածախառն գոհասաներգութիւնը, իրենն է զգացած նոյն ատեն :

Փորձուեր եմ անգամ մը ըսելու, ու չեմ քաշուիր կրկնելէ զայն հիմակ հոս. « Սաղմոսը, ցաւին գիրքն է ան, որ մեր Ցառապանքին աղեխարշ պատմութիւնը կ'աւանդէ մեզի, բայց նոյն ատեն Յոյսին մատենանը, որ մեր երազներուն երգը կ'եղանակէ հոգեաւաւիդ խորհրդաւորութեան մը որտառուշ աղբտմութեամբ : Ասոր համար է որ Սաղմոսին այն տողերը կամ համարները, որոնց մէջ ազգային մտատիպարի մը խորհուրդը կայ, մասնաւոր ձգողականութիւն մը ունին մեր սիրտերուն համար, իսկ այդպիսիներուն ապահովաբար գլխաւորագոյններէն մին է այն դոր յիշեցի խօսքերուս սկիզբը. « Ո՞ր տացէ ի Սիոնէ ըզփրկութիւն Իսրայէլի, ի դարձուցանել Տեառն զգերութիւն ժողովրդեան իւրոյ » (Ա՛խ, երանի թէ Սիոնէն դար Իսրայէլի փրկութիւնը, ու Տէրը այս ժողովուրդը գարձնէր իր գերութենէն) :

Այո՛, Սաղմոսին այս առնը իրաւունք ունինք մերինը եւս նկատելու, որովհետեւ մենք ալ ունեցած ենք և ունինք, ի գաղափարի մանաւանդ, մեր Սիոնը : Տեղը չէ անշուշտ հոս, իր տեղւոյն վրայ նոյնիսկ թէև, ըսելու թէ

այդ մտասեւեռումը ինչ չափով պատճառ եղած՝ կրնայ ըլլալ որ մենք յատկապէս շատ կանուխէն այս սուրբ բարձունքին վրայ ունեցած ըլլանք, իրրեւ տեսակ մը հոգեկան անառիկ ժառանգութիւն, մեր տեղը. բայց ինչ որ չենք կրնար չըսել, կամ ինչ որ բարձրադասակ պարտինք յայտարարել միշտ՝ սա՛ է թէ Հայը սկիզբէն ունեցած է իր կրօնա-ազգային իտէալը, որուն վրայ կանգնած է իր ազգային գոյութեան և ազգայնական ինքնութեան շինուածքը, և որմէ ակնկալած է, իր կեանքին ամենէն ճգնաժամային շրջաններուն մէջ մանաւանդ, իր քաջութեան՝ յոյսին և հաւատքին ներշնչումը:

Բայց դառնանք ոսկեղէն համարին. և Ո՞ր տացէ ի Սիոնէ գիրկութիւն Իսրայէլի, ի դարձուցանել Տեառն զգերութիւն ժողովորդեան իւրոյ» (Իցիւ Սիոնէն զար Իսրայէլի փրկութիւնը, ու Տէրը դարձնէր իր զերեալ ժողովուրդը): Արդարեւ մեզի համար մանաւանդ ըսուած խօսք մըն է այս, մեր կուրճերէն ելած դարաւոր հառաջանք մը. Սիոնը մեր կրօնա-ազգային մտատիպարն է, կամ, զայն խորհրդանշող հաստատութիւնը, Հայաստանեայց հաւատքը, ուր, ինչպէս երբեմն ի Հինն Սիոն, կը պահպանուին մեր յոյսին մուրհակը, մեր պատմութիւնը իր մէջ կրող տապանակը, մեր Եկեղեցին, ծաղկած գուազանը, խօսքին կենդանարար ոյժը և ազգութիւնը, ոսկի բուրվառը՝ բարեպաշտութեան կնդրուկը, կտակարանները՝ օրէնքին և արդարութեան պատգամատու մատենները, «գիրկութիւն Իսրայէլի»՝ զմեզ կեղծեցող անիրաւութեանց բռնութենէն մեր ազատագրումը, «դարձուցանել զգերութիւն»՝ հոլմակոծեալ ջըրուածութեան մէջ տառապակոծ վիճակի մը վախճանը: Կէտ առ կէտ, բառ առ բառ մեր ազգային գրութիւնն է որ կը պատկերանայ այդ տողերուն մէջ:

Հարկ չկայ սակայն կառչիլ անպատճառ բառերու նիւթական նշանակութեան. այդ խօսքը բարձրօրէն իմաստալից է իր հոգեւոր և բարոյական նշանակութեամբ մանաւանդ, որ է սա. կրօնական իտէալն է ազգի մը կեանքին բարգաւաճումին ամենէն կարեւոր ազդակը. ու այս սկզբունքն է որ զերազանցապէս ու բարացուցօրէն կը լուսարանէ մեր ազգային հոգեբանութեան ամենէն կարեւոր մէկ երեւոյթը: Անհայրենիք ժողովուրդ մը կրնայ ապրիլ իրրեւ ազգ, երբ իր մէջ առողջ է կրօնական կեանքը և անկէջ ծնած բարոյականը. կրօնական մտատիպ սրէ զուրկ՝ անհաւատ ազգերն է որ չեն ապրիր: Այս տեսակէտով ինչ ար ճիշդ է անհատին համար՝ ռաւելապէս ճշմարիտ է հաւաքականութեանց համար:

Մէկ կողմ կը դնեմ այս մասին ուրիշ ազգերէ օրինակներ և ապացոյցներ յառաջ բերելու հոգը, ու կը փափաքեմ բաւականանալ միմիայն մեր փառաւոր: Մեր պատմութեան ամենէն անապահով, ամենէն կասկածելի ու վտանգաւոր այն շրջանին, Ե. Դարու առաջին կիսուն մէջերը, պիտի փշրուէինք, պիտի կորսուէինք իրրեւ ժողովուրդ է իբրեւ ազգ, մեր ամբողջ անցեալովը, եթէ բարձրագոյն իմաստութեամբ և անհամեմատ սիրով լուսաւորուած մեծ հոգիներ մեր գոյութեան նաւը կապել յաշիղած չըլլային հաւատքին, այն ապառաժին, փրկութեան այն վէմին, որ մեր Եկեղեցին, մեր Սիոնը եղաւ: Անկէ եկաւ այն ժամանակին մէջ մեր փրկութիւնը. ան եղաւ այնուհետ ընդմիշտ մեր ազգային գոյութիւնը իր մայրական զգուանքներուն ներքեւ պատապարող և հովա-

նաև որոշ գործընթացներ։ Այն իր ծոցին մէջ թխսեց ընդ միշտ մեր ապագային յոյսը, ա՛ն գորացուց և մեծցուց մեր հաւատքը Աստուծոյ, ճշմարտութեան, արդարութեան, բարութեան, սիրոյ և այն բոլոր առաքելութեանց մասին, որոնք մարդերը և ժողովուրդները ազնիւ, քաջ և դիւցազնական կ'ընեն. ա՛ն դասադիտակեց զմեզ քրիստոնէական սուրբ բարոյականով, սովորեցուց մեզի դիմադրեալ աշխարհի չարին, մերթ բուռն ոգորումի սաստկութեամբ և մերթ լուռ հաժակեցութեան կրաւորականութեան մէջ չեզոքացնել մեր վրայ խուժած արհաւիրքներուն ծանրութիւնը։

Դիտելի է և արժանի նկատողութեան որ մեր մէջ քաղաքական կեանքի դրութիւնը իր ամենէն յաջող և ամենէն նուազ օրերուն միշտ տնքաժան մնաց կրօնական իշխանութենէն. Հայրապետական Աթոռը, Հայ Սիրիին ամենէն սրբատաճրաւ նշանը, կը փոխադրուէր հոն ուր կը կազմուէր պետական օստանը. ու նոյն իսկ կը բազմապատկուէր այնքան՝ որքան, հանգամանքներու համեմատ, կը շատնային քաղաքական կեդրոնները։ Այդ երեւոյթը բաւական չէ բացատրել միմիայն կառավարական - վարչական շարժառիթներով. անոր բուն պատճառը պէտք է փնտռել այն կրօնական և զաղափարական ոգիին մէջ, որ սկիզբէն ի վեր տարբացած այս ժողովուրդի նկարագրին մէջ, քրիստոնէական թուականէն ասդին աւելի տիրական ներգործութիւն մը դարձած է անոր հոգւոյն մէջ։ Կրօնական իւտէալը յարադրուած քաղաքական յայտերու մտատիպարով մը, մեր գոյութեան խարխիւրը և գործընթացը եղած է միանգամ ընդմիշտ. մեր երկու կեանքերուն՝ կրօնականին և քաղաքականին՝ պատմութիւնները, առիշուած ու թեզանուած իրարմով, համաձուլուած են այլեւս այնպիսի հիւսուածքով մը, որ վերացումն երբեք մէջ միայն պիտի կարելի ըլլար բաժնել զանոնք իրարմէ, իրականին մէջ այնքան միախառնուած, շողկապուած այդ կեանքի վիճակները։

Այդ այդպէս է, վասնզի իր խոր հաւատքն է թէ կրօնական իտէալէ գուրկ ժողովուրդ մը գրկուած է կեանքի բարգաւաճման ամենէն կարեւոր ազդակէն։ Մենք մեր Սիրիին, մեր հաւատքին՝ մեր եկեղեցիին ուղղուած ենք միշտ, ակկէ ակնկալելով մեր փրկութիւնը, անկէ յուսալով բարոյական և նոյնիսկ երկրաւոր ազատագրումը։

Ու պատմութիւնը միթէ ահա ինքզինքը չէ՞ որ կը կրկնէ այսօր. Հայրութեան ամենէն տխուր, շուարած ճակատագրի այս չարափաստիկ օրերուն դէպի ո՛ւր ուղղուած են նորէն իր աչքերը. ո՛չ ապաքէն իր Սիրիին, այսինքն իր հաւատքին, իր եկեղեցիին. ո՛չ ապաքէն իր կրօնական իտէալին։ Բնագրական թէ դիտակցական է այս կեցուածքը կամ վերաբերումը ազգին... Երկու պաշարային ալ կը հաստատուի մատնանշուած ճշմարտութիւնը։

Պէ՛տք կայ գորացնելու դժբախտութենէ դժբախտութիւն քաշկռուող այս ժողովուրդին յարումը այդ ետրք մտատիպարին. անիկա՞ որ խորհուրդն է Անոր որ ոչինչէն ինչը ստեղծագործեց, կրնայ նորոգել և վերականգնել դէպի անկում մղուող ժողովուրդները։ Ոչինչ այնքան հզօր է և փրկարար՝ որքան ինչ որ հոգեւոր է և բարոյական։

Որդիք Սիրին, Ուխտ եկեղեցւոյ, Թոյլ չտանք որ դէպի այդ մտատիպարը ուղղուած նայուածքները մթազնին պատրանքներով։ Սիրին նուիրական

Տ. Տ. ՎԱԶԳԵՆ Ա. ՀԱՅՐԱՊԵՏԻ ԽՕՍՔԸ ԼԵՆԻՆԱԿԱՆԻ Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ ԵԿԵՂԵՑՈՒՄ

10 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 1989Թ.

Կումայրեցի Հայդեր, վեսահար հարազատներ Մեր,

Յիսուս էք դուք այն օրը, ուղիղ մէկ տարի առաջ էր: Օր չէր այդ, այլ դժոխի տեսիլ, աշխարհի կործանում, երկնի փլուզում եւ յետո՛յ մահ-ուամ ուրուական, դիակներ, դիակներ, դազաղներ, գերեզմաններ, սուգ ու շիւան անվերջ, մայրեր խենթացած, ողջ-ողջ մարմիններ թաղուած աւերակների տակ, ժպիտներ սառած, հոգիներ մեռած, յոյսի աստղերը բոլոր յանգած, կեանքի նրագը խաւարում կորած ...

Ո՛վ, ո՛վ պիտի պատկերի դժոխքը այդ օրուայ, ո՛վ պիտի չափի վիհը ձեր վշտի, անվերջ սարսափի, արիւն արցունքի ...

Եւ յետոյ մի ամբողջ տարի, անհասնում օրեր, օղբ ու արտասուք, զրկանք, տառապանք, անվերջ հառաչանք ...

Սիրելիներ, ինչպէս մէկ տարի առաջ, այն դժոխք օրերին, այսօր էլ ես եկել եմ ձեզ մօտ վերոտիմ, ձեզ հետ ողբալու ձեր ճակատագիրը դաժան, ողբալու ձեր մեղքներին, ձեր երեխաներին եւ աղօթելու նրանց հոգիների համար:

Այն օրը, Դեկտեմբերի 11ին, ես Ս. Էջմիածնից եկել էի ձեզ վճակցելու, ձեզ մխիթարելու, բայց զգացել էի իմ անզօրութիւնը, իմ յուսահասութիւնը: Հօգուս մէջ աղաղակում էի Սաղմոսեղզոյի նման՝

«Փրկիր մեզ, Տէր Աստուած, ջրերը հասնում են մեր վզին, ընկղմում ենք դէպի խորքը անզղկի եւ տեղ չունենք ոտք դնելու: Զրի հոսանքները տանում են մեզ, եւ հեղեղները անցնում են մեր գլխի վրայով: Մեր ուժերը սպառւել են աղաղակելուց, մեր կոկորդը այրում է կրակի մէջ, մեր աչքերը հանգում են օգնութիւն սպասելուց՝ Աստուած» (Սաղմ. ԿԸ. 2-4):

Բարձունքին վրայ, ուր մեր նախնիք աւելի քան տասնընթեք դարերէ ի վեր երկրպագած և ինքզինքնին նուիրած են այդ զաղափարին, այս սուրբ կաժար-ներուն ներքե, ուր Գլուխ մը և Աթոռի մը յիշատակը, այսինքն թաժառմի մը և իշխանութեան մը խորհուրդը մեր առջև կը լուսաւորեն մեր զործունէսութեան դաշտը, ամրացնենք սիրոյ և նուիրումի մեր ուխտը այն ժողովուրդին համար, որուն արեան և հաւատքին ժառանգութեան գաւակներն ենք ամէնքս, և առաւելագոյն եռանդով և գիտակցութեամբ պատրաստուինք այն ծառայու-թեան, որ բաժինն է մեր բաժակին, և զայն Կրօններինք ի մխիթարութիւն մեր սիրելի ազգին, ի շինութիւն մեր Սուրբ Եկեղեցւոյն, Եկեղեցւոյն Հայաստան-եայց, ի պարծանս առաքելական այս Սուրբ Աթոռին, և ի փառս Աստուծոյ Հօր և Որդւոյն Միածնի և Սուրբ Հոգւոյն, Ամենասուրբ Ներորդութեան, որ է օրհնեալ յաւիտեանս. ամէն:

ԹՈՐԳՈՍ ՊԱՏՐԻԱՐԺ